

I. В. Іваніцькавикладач кафедри іноземних мов,
Військової академії

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ РАКЕТНО-АРТИЛЕРІЙСЬКОГО ОЗБРОЄННЯ

У статті проаналізовано проблему виокремлення та обґрунтування змісту педагогічних умов формування іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, а також побудова відповідної структурно-функціональної моделі.

Проаналізовано наукові джерела різних видів. Визначено зміст поняття умова (обставини, що мають визначальний вплив; вимоги, що висувають різні сторони процесу; усні або письмові угоди з приводу чого небудь; правила, для встановлення у певній сфері життя; обстановка, у якій щось відбувається), педагогічна умова (об'єкт або можуть не залежати від нього; є незмінними обставинами, що мають вплив на протікання процесів). У проблемі формування іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння визначено педагогічні умови як істотні положення, які у процесі професійної підготовки можна формувати, коригувати, змінювати, згідно із поставленими педагогічними завданнями.

Проаналізовано специфіку педагогічних умов формування іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння полягає в тому, що вони передбачають наявність усіх елементів освітнього процесу: цілі, зміст, методи, засоби та форми.

Визначено педагогічні умови формування іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння: структурування змісту навчального матеріалу; організація занять з іноземної (англійської) мови з використанням інтерактивних технологій навчання; використання методу моделювання (зокрема, використання комунікативних моделей); забезпечення високого рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників, на яких покладено завдання формування іншомовно-термінологічної компетентності. Структурно-функціональна модель формування іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння містить окремі взаємопов'язані сегменти: цільовий (мета, врахування запитів на рівні суспільства, держави, військової інституції); змістовий (педагогічні умови формування компетентності, форми, методи, засоби та технології); результативний (критерії, показники та рівні сформованості іншомовно-термінологічної компетентності).

Ключові слова: майбутні офіцери, ракетно-артилерійське озброєння, педагогічні умови, іншомовно-термінологічна компетентність, умова, компетентність, іноземна мова, професійна підготовка, англійська мова.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Війна вплинула на роль і статус іншомовної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння. Але війна, посилення міжнародної взаємодії, євроінтеграційний вектор України, змінили вимоги до володіння військовослужбовцями іноземною мовою, і зробила її значущою складовою для майбутнього офіцера ракетно-артилерійського озброєння. Діючі офіцери ракетно-артилерійського озброєння відчувають та усвідомлюють потреби у використанні іноземної мови не лише для забезпечення комунікації, але й для виконання професійних бойових завдань. Іноземна мова, зокрема англійська, є необхідною для згаданих офіцерів, оскільки є основним джерелом інформації про нові види воєнного озброєння, умов його експлуатації тощо.

Без належного рівня сформованості в офіцерів ракетно-артилерійського озброєння іншомовно-термінологічної компетентності, суттєво знижуються можливості удосконалити власну професійну підготовку, доступу до іноземних джерел специфічного професійного спрямування, якості виконання бойових завдань. Одним із дієвих засобів формування зазначеної компетентності офіцерів є посилення в процесі підготовки окремих педагогічних умов, які реалізуються, проте потребують особливої уваги та акцентування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор. З метою формулювання критичних висновків та дефініцій, дотичних до запропонованої у статті проблеми, було використано бібліографічно-пошуковий метод. Завдяки цьому методу встановлено, що питання іншомов-

ної та термінологічної компетентності майбутніх фахівців представлена у наукових працях таких дослідників: аналіз компетентнісного підходу в педагогіці (О. Марущак) [6]; шляхи формування іншомовної компетентності фахівців (О. Бреус) [3]; вивчення іноземної мови в контексті компетентнісного підходу (С. Ніколаєва) [8]; поняття як складова іншомовної компетентності фахівця (І. Ставицька) [13]; практичні аспекти формування іншомовної компетентності студентів (О. Чорна) [15]; сутність іншомовної компетентності фахівця (І. Секрет) [12]; професійні аспекти іншомовної компетенції (Я. Андрейко) [1]; специфіка процесу формування іншомовної професійної компетентності фахівця (Н. Сура) [14]; переосмислення ролі комунікативної компетентності в міжкультурному середовищі (М. Selce-Murcia) [16]; роль термінологічної компетентності у професійному іншомовному спілкуванні (О. Мороз) [7]; комунікативна компетентність фахівців митної служби (О. Павленко) [10]; формування іншомовного професійного мовлення фахівців авіаційної галузі (О. Ковтун) [4];

Формулювання цілей статті: за результатами узагальненого аналізу наукових праць виокремити та обґрунтувати зміст педагогічних умов формування іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння та відповідну структурно-функціональну модель.

Виклад основного матеріалу. Педагогічною наукою чітко відокремлені категорії «компетентність фахівця» та «компетенція». Компетентність фахівця має такі ознаки: є інтегративним утворенням особистості; характеризує готовність особистості до діяльності; дотична до професійної діяльності; формується у процесі оволодіння особистістю відповідної діяльності. Загалом, компетентність – це здатність відповідати своїй професійній діяльності на рівні визначених державою, суспільством та професією вимогам. Переважна більшість вчених зазначають, що компетентність дає змогу особистості відображати професійну надійність, здатність до ефективного та безпомилкового здійснення професійної діяльності у ситуаціях стандартного та нестандартного характеру, до прикладу:

– дослідниця І. Ставицька вважає, що у формуванні іншомовної компетентності майбутніх фахівців важливо розвивати інший образ свідомості, поглиблювати знання про культурну складову країн тощо [13];

– у працях Н. Осадчук висвітлено підхід, згідно із яким іншомовна компетентність фахівця є динамічним явищем, що неперервно розвивається, піддається трансформаціям, а отже видозмінюється [9];

– дослідження І. Кухти також присвячені проблемам формування іншомовної компетентності

фахівців, у яких вона стверджує, що така компетентність є сукупністю знань, умінь та навичок, що дають змогу ефективно використати іноземну мову, в першу чергу, в професійній діяльності [5];

– вчена Н. Бідюк пропонує іншомовну компетентність розглядати як комплекс цілей навчання у різновидах мовленнєвих процедур, знань, умінь та досвіду [2].

Можна констатувати, що у сутності поняття «іншомовно-термінологічна компетентність» науковці визначають такі суттєві ознаки: здатність функціонування в реальних умовах комунікації; динамічний обмін інформацією іноземною мовою; готовність та потреби комунікантів щодо висловлювання тверджень іноземною мовою; уміння звертатись до словникового запасу та засвоєних граматичних структур; уміння обирати термін відповідно до ситуації та теми комунікації; врахування відмінностей термінів, запобігання неоднозначності термінів.

З метою достовірного визначення іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння було проаналізовано особливості їх професійної діяльності. На майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння виконують такі функції: експлуатують ракети та боєприпаси різних категорій, здійснюють їх ремонт, списання, аналізують їх поточний стан, визначають потреби щодо заміни блоків, вузлів, деталей тощо. Одна з умов ефективних дій на фронті – це правильність експлуатації боєприпасів та ракет, а це досягається завдяки знанням іноземної мови та специфічної іншомовної термінології. Враховуючи той факт, що неминучим є процес запозичення англійської термінології військового характеру, а також наявності іншомовних термінів у використанні зброї, що надали українцям союзники, іншомовну підготовку згаданої категорії офіцерів слід збагатити, зокрема: врахувати наявність найменувань нових об'єктів (до прикладу, зброї та техніки); деталізувати новий іншомовний термін; спеціалізувати термін у професійному середовищі офіцерів ракетно-артилерійського озброєння.

Отже, за результатами аналізу наукових праць та особливостей професійної діяльності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, іншомовно-термінологічною компетентністю зазначеної категорії офіцерів є *інтегративне професійно-особистісне утворення, що поєднує здатність офіцера до ефективної реалізації професійних функцій та обов'язків, здатність використовувати знання з іноземної (англійської) мови, уміння, навички та досвід, а також важливі професійні якості, що мають визначальний вплив на результати оперативно-службової та службово-бойової діяльності.*

Варто наголосити на тому, що підготовка майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння вимагає використання і нових методик, і педагогічних технологій, і організаційних форм. У формуванні іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння необхідно враховувати пріоритетність їх професійних завдань – успіх на театрі бойових дій. Тому у запропонованому дослідженні мова йде про якість та повноцінність підготовки кожного такого офіцера.

Детермінантами усіх педагогічних процесів та запорукою дієвої реалізації педагогічних задач є наявність конкретних педагогічних умов. Такі умови науковці трактують по-різному, пропонуючи такі їх визначення:

- обставини, що мають визначальний вплив;
- вимоги, що висувають різні сторони процесу;
- усні або письмові угоди з приводу чого небудь;
- правила, для встановлення у певній сфері життя;
- обстановка, у якій щось відбувається.

Цілком прийнятним, є тлумачення, згідно із яким, умовами можна вважати те, від чого залежить щось інше або певний суттєвий елемент у сукупності об'єктів, взаємодій чи речей.

Узагальнений аналіз наукових підходів у визначенні змісту поняття «умова» дав змогу дійти висновку, що умова створюється задля цілеспрямованого впливу на об'єкт або можуть не залежати від нього; є незмінними обставинами, що мають вплив на протікання процесів. У проблемі формування іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння істотними є положення, які у процесі професійної підготовки можна формувати, коригувати, змінювати, згідно із поставленими педагогічними завданнями.

Специфіка педагогічних умов формування іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння полягає в тому, що вони передбачають наявність усіх елементів освітнього процесу: цілі, зміст, методи, засоби та форми.

Завдяки методу експертної оцінки, для реалізації якого було запрошено 15 викладачів з різних кафедр академії (Військова академія), зі стажем роботи не менше 5 років, а також аналізу наукової літератури з цього питання, було виокремлено чотири фактори – педагогічні умови формування іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння. Тобто, теоретичний аналіз дослідження, аналіз стану представленої проблеми, уможливили виділення таких *педагогічних умов*: струк-

турування змісту навчального матеріалу (відбір такого лексичного та граматичного мінімуму, який дозволить офіцерам здійснювати іншомовну комунікацію та використовувати специфічну термінологію); організація занять з іноземної (англійської) мови з використанням інтерактивних технологій навчання; використання методу моделювання (зокрема, використання комунікативних моделей); забезпечення високого рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників, на яких покладено завдання формування іншомовно-термінологічної компетентності.

На особливу увагу у педагогічних дослідженнях заслуговує метод моделювання, що дає змогу створювати структурно-функціональні моделі окремих процесів. Таке моделювання формує узагальнений опис процесу, фіксує усі можливі кумуляції у цьому процесі і, найважливіше – дозволяє внести необхідні корективи. Структурно-функціональна модель формування іншомовно-термінологічної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння містить окремі взаємопов'язані сегменти: цільовий (мета, врахування запитів на рівні суспільства, держави, військової інституції); змістовий (педагогічні умови формування компетентності, форми, методи, засоби та технології); результативний (критерії, показники та рівні сформованості іншомовно-термінологічної компетентності). Перевагами моделювання є можливість оцінки прорахунків та помилок у педагогічному процесі, заміна оригінального об'єкту аналогом, створення загального опису процесу.

Отже, сформованість іншомовно-термінологічної компетентності в майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння дозволить досягти відпрацювання стійких умінь та навичок експлуатації та бойового використання ракетно-артилерійського озброєння, зокрема принципово нових систем озброєння та ведення бойових дій. Іншомовно-термінологічна компетентність уможливить процеси самооновлення знань майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння.

Висновки і пропозиції. Ефективна підготовка майбутніх офіцерів Збройних сил України – амбітне державне завдання, оскільки передбачає забезпечення високого рівня боєздатності військових частин та підрозділів. Однією з умов бойової готовності офіцерів ракетно-артилерійського озброєння є рівень їх професіоналізму, зокрема рівень володіння англійською мовою.

Перспективними напрямками подальших наукових розвідок є аналіз формування іншомовної компетентності офіцерів різних військових формувань, тенденцій статусу іноземної мови у військових колективах тощо.

Список використаної літератури:

1. Андрейко Я. В. Іншомовна професійна комунікативна компетенція. *Педагогічні науки*. 2018. Вип. 63. С. 238–241.
2. Бідюк Н. Формування іншомовної професійної компетентності у студентів-іноземців в університетах Канади. *Наук. вісн. Чернів. ун-ту. Педагогіка та психологія*: зб. наук. пр. / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2012. Вип. 617. С. 3–8.
3. Бреус О. Д. Шляхи формування іншомовної професійної комунікативної компетентності студентів медичних коледжів у процесі викладання англійської мови. *Young Scientist*. 2017. № 7. С. 264.
4. Ковтун О. В. Теоретико-методологічні засади формування професійного мовлення у майбутніх фахівців авіаційної галузі: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Одеса, 2013. С. 533.
5. Кухта І. В. «Іншомовна компетентність у контексті формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення іноземної мови». *Вісник ВПІ*, вип. 4, Листоп. 2010. С. 27–32
6. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся»*. 2016. № 11. С. 107–115.
7. Мороз О. Термінологічна компетенція як фундаментальна складова готовності до професійно-орієнтованого іншомовного спілкування. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. Випуск № 1.2020. С. 151–155. <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/151-155/4055>. (дата звернення: 20.11.2023)
8. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 11–17.
9. Осадчук Н. П. Формування міжкультурної компетенції майбутніх офіцерів з урахуванням досвіду роботи Інституту мовної підготовки Міністерства оборони США. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.*, № 73, частина II. Київ, 2012. С. 164–168.
10. Павленко О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі непевної професійної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Дніпропетровськ, 2010. 560 с.
11. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 1 липня 2014 р. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014. № 37–38, ст. 2004. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
12. Секрет І. В. Іншомовна професійна компетентність: проблема визначення. URL: <http://vuzlib.com/content/view/322/84>.
13. Ставицька І. В. Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4 (30). С. 280–286.
14. Сура Н. А. Іншомовна професійна компетентність: головні принципи та компоненти процесу навчання професійно-орієнтованого спілкування. *Вісник Луганськ. держ. пед. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка*. 2003. № 4 (60). С. 190–192.
15. Чорна О. О. Особливості та практика формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2013. Вип. 22. С. 230–237. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmvr_2013_22_32.
16. Celce-Murcia M. Rethinking the Role of Communicative Competence in Language Teaching. *Intercultural Language Use and Language Learning*. 2017. № 9. С. 43.

Ivanitska I. Pedagogical Conditions and Structural and Functional Model of Formation of Foreign Terminological Competence of Future Officers of Missile and Artillery Armament

The article analyzes the problem of allocating and substantiating the content of pedagogical conditions for the formation of another-terminological competence of future officers of missile and artillery weapons, as well as the construction of an appropriate structural and functional model.

Analyzed scientific sources of different species. The content of the concept of condition (circumstances that have a determining effect; requirements that put forward different aspects of the process; oral or written agreements about something; rules to be established in a particular area of life; the situation in which something happens), pedagogical condition (object or may not depend on it; are unchanging circumstances that have an impact on the course of processes). In the problem of formation of the foreign terminological competence of future officers of rocket and artillery weapons, pedagogical conditions are defined as essential provisions that in the process of professional training can be formed, corrected, changed, according to the set pedagogical tasks.

The specificity of pedagogical conditions for the formation of anotherThe terminological competence of future officers of missile and artillery weapons is analyzed in the fact that they provide for the presence of all elements of the educational process: goals, content, methods, means and forms.

The pedagogical conditions for the formation of the foreign terminological competence of future officers of missile and artillery weapons are defined: structuring the content of the educational material; organization of

foreign language classes using interactive teaching technologies; use of the modeling method (in particular, the use of communicative models); ensuring a high level of professional competence of scientific and pedagogical workers who are entrusted with the task of forming foreign terminological competence. The structural and functional model of formation of another-terminological competence of future officers of missile and artillery weapons contains separate interconnected segments: target; content; effective.

Key words: *future officers, missile and artillery weapons, pedagogical conditions, foreign terminological competence, condition, competence, foreign language, professional training, English.*